

گزارش سی و هفتمین کنگره جهانی خاور شناسی در مسکو

سی و هفتمین کنگره جهانی مطالعات آسیایی و افریقایی یا آن گونه که بطور سنتی به آن اطلاق می نمایند - شرقشناسی (International Congress of Asian and North African Studies) از تاریخ 16 تا تاریخ 21 ماه اگوست سال 2004 در مسکو برگزار گردید. در این کنگره جهانی، از دو هزار دانشمند از کشور های مختلف جهان دعوت شده بود که از جمله 1600 تن از 62 کشور جهان اشتراک ورزیدند که از جمله 60 تن از بزرگترین خاور شناسان جهان بودند.

این کنگره هر پنج سال یک بار برگزار می گردد.

اشتراک هیات افغانی برای نخستین در کنگره از اهمیت شایان برخوردار است، چه، حضور هر چه بیشتر کشور در مجامع بین المللی به اتوریته آن می افزاید.

از افغانستان، یک هیات هشت دعوت شده بود که متأسفانه تنها دو نفر اشتراک ورزیدند. این در حالی است که از ایران 22 نفر اشتراک داشتند. روشن است که با توجه به اهمیت کشور در تحقیقات شرق شناسی باید هیات بزرگتری گسیل میگردید.

آکادمی علوم و وزارت اطلاعات و فرهنگ، نمایندگان خود را به دلیل نبود بودجه؟! اعزام نداشتند که به هیچ رو قابل توجیه نیست، چه در این کنگره بزرگ جهانی، همه روزه در بخش های مختلف زبانشناسی، تبار شناسی، فرهنگ شناسی، تاریخ، باستانشناسی و مسایل سیاسی و جیوپولیتیک، دانشمندان بسیاری از کشورهای مختلف جهان در باره افغانستان مقالات علمی ارائه می کردند و در جر و بحث ها بارها مسایل افغانستان به گونه جدی مطرح می گردید که بایسته بود در هر سکنش نماینده افغانستان حضور می داشت و سهم فعال می گرفت. از سخنرانی هایی که در باره افغانستان ایراد گردید، می توان برای نمونه قرار زیر نام برد:

- آقای داکتر هاشمبیکف، از انستیتوت خاور شناسی آکادمی علوم روسیه، ازبیک های شمال افغانستان
- بانو داکتر گیراسیموا، از انستیتوت خاور شناسی آکادمی علوم روسیه، دیاسپارا های افغانی در باختر
- آقای داکتر انعام خواجه یف، نقش پارس ها در جنبش رستاخیز ملی در افغانستان
- آقای داکتر...، بالانس انرژیتهک افغانستان)
آنالیز ریتروسپکتیف)

- داکتر بایکو، از انستیتوت خاور شناسی اکادمی علوم روسیه، **ویش زلیان به عنوان یک حزب سراسری**

- آقای میر بیاض خان از تورونتوی کانادا، **مطالعاتی در زمینه فرهنگ و مذهب اسماعیلی در بدخشان افغانستان**

- داکتر روشچین، **اسماعیلیان بدخشان در تاجیکستان و افغانستان**

همچنان سخنرانی هایی در باره شعر و ادب و دستور زبان دری در ایران و افغانستان و آسیای میانه، هند و پاکستان و کشور های عربی ایراد گردید.

آنچه بسیار جالب است، این است که به گونهء شگفتی برانگیزی شمار کتاب های چاپ شده و مقالات ارائه شده در باره افغانستان بسیار بود. برای مثال، شمار کتاب های چاپ شده در باره افغانستان در دو سال اخیر در روسیه سر به بیش از سی عنوان می زند که رقم چشمگیری است. در بارهء کمتر کشوری این همه کتاب در نمایشگاه به چشم می خورد.

به هرو، این جانب به عنوان رییس هیات افغانی سخنرانی خود را به تاریخ 17 اگست به زبان روسی ایراد نمودم که به گونهء سینکرون به زبان انگلیسی ترجمه شد. برای استماع سخنرانی رییس هیات افغانی، شماری از فرهنگیان مسکو و خبرنگاران رادیوی بی بی سی، خبرگزاری روسیه، صدای آزادی، خبرگزاری ایرنای ایران و رادیوی تاجیکستان حضور به هم رسانیده بودند که در پایان مصاحبه هایی با آن ها انجام شد.

موضوعات مورد بررسی در کنگره به چند گروه رده بندی شده بود :

آ - تاریخ خاورشناسی جهانی

- 1- دبستان های ملی علمی در خاورشناسی
- 2- منبع شناسی و تاریخ نگاری (هیستوری گرافی)
- 3- پانلی در باره راه بزرگ ابریشم، ارتباطات و کاروانسرا ها که از سوی یونسکو برگزار شده بود.

ب - زبانشناسی

- 1- مطالعات در زمینه تیوری و متدولوژی زبانشناسی بر پایه مواد زبانشناسی کشور های آسیا و افریقا
- 2- پژوهش های تاریخی مقایسه یی زبان های آسیا و افریقا، فونوتیک (آواشناسی)، لیکسیکو لوژی، ایتمولوژی، تپولوژی، مورفولوژی، سینتکس، گرافیک و سیمانتهک

3- مسایل ترجمه و آموزش زبان های آسیایی و افریقایی

پ- تاریخ

- 1- تاریخ باستان خاور زمین
- 2- مسایل تمدنی تاریخ خاور
- 3- تاریخ کوچرویی ها و کوچی ها
- 4- باستانشناسی
- 5- دولت و قدرت در تاریخ خاور
- 6- نقش شخصیت در تاریخ خاور
- 7- تاریخ قانون اساسی در تاریخ خاور

ت- فرهنگ

- 1- فلسفه
- 2- مذهب
- 3- هنرها
- 4- مهندسی، معماری، هنر های زیبا
- 5- موسیقی، تئاتر و سینما

ث- ادبیات شناسی

- 1- تیوری ادبیات و فلکلور خاور
- 2- ادبیات شعری خاور
- 3- فلکلور مردم شرق
- 4- ترجمه به عنوان مسأله تعبیر و سازگارسازی (آداب)
- 5- حماسه های مردم شرق
- 6- روند ادبیات مدرن در کشور های آسیا و افریقا
- 7- دیاسپاراها (اجتماعات) ادبی آسیایی در جستجوی هویت
- 8- ادبیات نوین و نو خاور در کانتکست سنت
- 9- گرایش های توسعه ادبیات مدرن در کشور های خاور میانه و نزدیک

- 10 - یادگار های ادبی مردم کشور های خاور
ج - اقتصاد
- 1- اقتصاد آسیا و مناسبات اقتصادی بین المللی
2- تاریخ اقتصادی کشور های خاور
3- استراتیژی و مکانیسم توسعه اقتصادی
ج - انترپولوزی اجتماعی- فرهنگی
1- جامعه
2- مهاجرت و باشندگان
3- زندگی دیاسپارا ها : تاریخ و مدرنیته
4- مسأله هویت ، اسطوره های ملی و تاریخی و سیاست
ج - علوم سیاسی و مناسبات بین المللی
1- روند های سیاسی در آسیا
2- مسایل جیوپولیتیک مناسبات شرق- غرب
3- مسایل فرهنگ سیاسی
4- آسیای جنوبی- مسایل امنیت
5- خاور میانه و نزدیک و قفقاز در مناسبات بین المللی
6- تاریخ مناسبات بین المللی
7- مناسبات بین المللی در جنوب خاوری آسیا و حوزه اقیانوس آرام جنوبی
8- مناسبات بین المللی در آسیای میانه
خ - روند های سیاسی در آسیا
1- تیوری سایکل های سیاسی ابن خلدون و مدل های غیر خطی (پروفیسور الکسیف)
2- نقش سیاسی ارتش در پاکستان (داکتر ماسکولنکو)
3- مسایل جیوپولیتیک و مسایل مناسبات خاور- باختر
4- جنگ ترور- انٹی ترور در پارادایم جدید خاور- باختر
5- آینده هسته یی آسیای جنوبی

6- امنیت ملی ازبیکستان در متن سیستم جهانی شمول امنیت

در حاشیه کنفرانس، قرار هماهنگی قبلی با رییس بخش آرشیف و تاریخ وزارت امور خارجه روسیه، دیداری (به سلسله دیدار های قبلی در کابل با معاون بخش آرشیف و تاریخ وزارت خارجه روسیه) داشتیم که در آن جانب افغانی از برگزاري نمايشگاه اسناد تاريخي مربوط به افغانستان در کابل در قصر وزارت خارجه ابراز سپاسگزاري نمود و از جانب روسي خواهش نمود در صورت امکان فوتو کاپي آن عده از اسناد آرشيوي مربوط به افغانستان را که در اين اواخر از قيد محرميت برآمده اند، براي انجام مطالعه و بررسي هاي لازم به دسترس مرکز مطالعات استراتيژيک و آرشيوي وزارت امور خارجه افغانستان بگذارند. جانب روسي در اين زمينه وعده هر گونه همکاري داد.

دیدار دیگری که در حاشیه کنگره داشتیم، با رییس اکادمی دیپلماسی وزارت خارجه روسیه بود. رییس اکادمی دیپلماسی گفت ما آمادگی داریم با وزارت خارجه افغانستان در مسایل علمی و آموزشی همکاری داشته باشیم. در این دیدار چند جلد کتاب چاپ اکادمی به هیات افغانی تحفه داده شد.

همچنان انستیتوت شرق شناسی اکادمی علوم روسیه از رییس هیات افغانی دعوت به عمل آورد تا در مجلس علمی آن انستیتوت سخنرانی نماید. متأسفانه به دلیل نبود وقت پوزش خواسته شد و این مهم به يك فرصت مناسب موکول گردید.

سخنرانی

عزیز آریانفر

در سی و هفتمین کنگره

جهانی خاور شناسان در مسکو

خانها و آقایان گرامی

درود بر شما

از این که در همایش خجسته امروز اشتراک دارم، برایم مایه خشنودی و خرسندی فراوان است. باور کامل دارم که همایش کنونی زمینه ساز گسترش هر چه بیشتر پیوند ها میان دانشمندان و کارشناسان کشور های خاور و باختر و

ژرفایابی هرچه بیشتر پیوندهای اجتماعی - فرهنگی و روشنی افگنی پیرامون تاریخ و پهلوهای گوناگون پیوند های مردم و دولت روسیه با مردم خاور خواهد گردید.

مسرت دارم به محضر دوستان به عرض برسانم که کار تحقیق و مطالعات منظم در افغانستان، با توجه به رویداد های اخیر، پس از سال ها رکود، با شور و اشتیاق تازه یی از سر گرفته شده است.

اکادمی علوم افغانستان بار دیگر فعالیت های خود را از سر گرفته است و در دانشگاه ها جوانه های تحقیق رویدن گرفته است.

در وزارت امور خارجه افغانستان، از يك سال به این سو ، مرکز مطالعات استراتیژیک، تاسیس گردیده است و قرار است دفتری برای تحقیقات آرشیفی نیز فعال گردد.

ما با موسسات پژوهشی و مطالعاتی در بسیاری از کشور های جهان از جمله روسیه که به آن اهمیت و ارزش بس بزرگی قایل هستیم و فراوان ارج می گذاریم، پیوند هایی برپا نموده و با برخی از مسوولان رسمی نیز گفتگو هایی داشته ایم و امید داریم دامنه این پیوندها و تماس ها گسترش روز افزون یابد. ما حاضر به همکاری های سودمند با همه موسسات و سازمان های پژوهشی جهان هستیم.

جا دارد از برگزار کنندگان همایش خجسته امروز یی به خاطر سازماندهی شایسته و مهمان نوازی سنتی شان سپاسگزاری نمایم.

اکنون به اجازه دانشمندان گرامی و فرهیخته حاضر در همایش مقاله خود را تقدیم می نمایم.

نقش خاورشناسان روسیه و شوروی پیشین

در روشن سازی گوشه های تاریک تاریخ افغانستان، ایران و آسیای میانه¹

¹پروفیسور داکتر الکساندر کنیازیف- افغانستان شناس نامور روسی در پیش در آمد کتاب گرانسنگ «بحران افغانستان و امنیت آسیای میانه» به تفصیل آثار چاپ شده در شوروی پیشین و روسیه را در باره افغانستان برشمرده و در باره برخی از آن ها تبصره هایی نموده اند که مطالعه آن را برای شیفتگان تاریخ افغانستان توصیه می نمایم. در ضمن وعده می سپارم که در آینده این بخش کتاب شان را به دری برگردان و به دسترس دوستان دری زبان بگذارم.

به گونه يي که مي دانيم، با آغاز عصر استعمار و سرازير شدن سپاهيان کشورهاي اروپايي به خاور زمين، در پهلوي پهن سازي گسترهء نظامي- سياسي، کشور هاي متروپول ناگزير براي شناخت بيشتر کشور هاي کالوني، شماري از دانشمندان و کارشناسان خود در رشته هاي گوناگون علوم چون تاريخ، جغرافيا، باستانشناسي، تبار شناسي، زبان شناسي، جامعه شناسي و مانند آن را گسيل داشتند. دستاورد هاي پژوهش ها و مطالعات اين دانشمندان، آهسته آهسته زمينه ساز علمي به نام خاور شناسي گرديد که امروزه ديگر تقريباً جاي خود را به مطالعات آسيايي و يا علوم انساني آسيايي (که تمدن هاي مديترانهء شرقي تا اقيانوس آرام را در بر مي گيرد)، داده است.

در آغاز، خاور شناسي در کشور هاي اروپاي باختري بيشتر کاربرد ابزاري داشت و بيشتر براي مقاصد استعماري از آن بهره گيري مي شد.² «استعمار گران باختري به همان اندازه که به کارشناسان نظامي و اقتصادي نياز مند بودند، دانشمندان نيز لازم داشتند که از فرهنگ، زبان و سرشت و خوي مردم خاور زمين خوب آگاه باشند تا کار اداره و بهره برداري از اين سرزمين ها را آسان کنند.

با اين همه، نادرست خواهد بود هرگاه يکسره داوري خود را به همين مساله محدود بسازيم. در پهلوي خاورشناسان «برنامه يي» و وابسته، شمار فراواني از دانشمندان کشور هاي باختري، به ويژه پس از جنگ جهاني دوم کارهاي شايسته يي انجام دادند و آثار جاودانه يي آفريدند. از جمله چنين آثاري مي توان از کتاب «گزارش سلطنت کابل» نوشتهء آلفنستون که در اوایل سدهء نهم به رشتهء نگارش درآمد³ و با اينکه از نگارش آن نزديک به دو سده مي گذرد، هنوز هم از آن به عنوان يك اثر رفرنس کار گرفته مي شود و نيز کتاب «ايام تسلط افغان ها بر ايران» نوشتهء لکهارت؛ نام برد.

به هر رو، آنچه مربوط به روسيه تزاری مي گردد، نيز مي شود گفت وضع در آغاز به همين منوال بود.

². نگاه شود به کتاب: شرق شناسی نوشته پروفیسور ادوارد سعید.

³. اين کتاب وزين به همت جناب آقاي فکرت به دري ترجمه و در مشهد به چاپ رسیده است.

ایجاد دولت مسکو، چنانچه اکادمیسین ایگناتی کراچفسکی (بزرگترین عرب شناس شوروی پیشین -کسی که قران را به روسی ترجمه نمود) نامیده است " آستانه " تاریخ خاور شناسی بوده است.

مرکز خاور شناسی روسیه در آغاز در قازان و پس از آن در سان پترزبورگ قرار گرفته بود.

در سده نوزدهم نام خاورشناسانی چون بولدریف، سنکووسکی، کونوویچ، سلووسکی و اسیلیف گریگوریف و... از مرز های روسیه گذشت و شهرت جهانی پیدا کرد.

این دانشمندان که شالوده و پایه خاورشناسی را در روسیه نهادند، شاگردان بسیاری پروردند که در آینده به ستون های اصلی دبستان خاور شناسی روسیه مبدل گردیدند.

موفقیت در آموزش زبان های عربی، فارسی، ترکی در روسیه، مرهون تدریس طولانی بولدریف در مسکو (1837-1811) و سنکووسکی در پترزبورگ (1847-1823)، کاظم بیک در قازان (1870-1826) و پترزبورگ 1870-1845 بود. سنکووسکی و کاظم بیک با دروسی که تدریس می کردند، دبستان خاور شناسی راستین روسیه را پدید آوردند.

شعبه زبان های خاوری که در سال 1823 در وزارت خارجه روسیه بنا شده بود، صاحب غنی ترین مجموعه نسخ خطی شرقی بود که برای آماده کردن جوانان جهت خدمات دیپلماتیک در منطقه و سرزمین های شرقی نزدیک برگزار شده بود

جامعه جغرافیایی روس نیز خدمات ارزشمندی در عرصه آشنایی با خاور زمین انجام داد. برای مثال در سال 1858 یک هیات علمی به خراسان ایران و نیز به هرات افغانستان گسیل گردید. در راس این هیات علمی، خاورشناس معروف - خانیکف (نویسنده کتاب مشهور " در باره بخارا ") بود. دستاورد های سفر این هیات به زبان فرانسه و با همکاری جامعه جغرافیایی پاریس انتشار یافت. کتاب خانیکف در ایران از سوی دوتن از دانشمندان به نام های دکتر یغمایی و بیگناه به فارسی ترجمه و به سال 1375 ه. خورشیدی (1996) در مشهد به چاپ رسید.

شایان یادآوری است که موزه آسیایی که در سال 1818 تاسیس گردید، نه تنها یکی از نخستین مراکز علوم انسانی، بلکه

آغازی در تاریخ مطالعه فرهنگ خاور زمین به روش علمی بود. ایجاد گنجینه های بزرگ از آثار خطی و سکه ها و آثار دیگر و تکمیل دایمی این گنجینه ها راه دستیابی به خاور شناسی را سهل گردانید، و زیر بنای مطالعات را فراهم نمود.

از آثار ارزنده چاپ شده در دوره تزاری در باره افغانستان، می توان از اثر ای. ل. یاوورسکی پزشک نظامی هیات ژنرال استولیتیف به نام «سفارت روسیه در افغانستان و خان نشین بخارا به سالهای 1787-1879» که بخشی از آن زیر نام " سفارت روسیه تزاری در دربار امیر شیرعلی خان" از سوی استاد برشنا به دري ترجمه و در کابل به چاپ رسید. همچنان در این راستا می توان از کتاب سنسیریف زیر نام " افغانستان" نام برد.

از آخرین تالیفات نمایندگان دیپلماسی روسیه در باره ایران، می توان از کار های خودزوکو (به زبان فرانسه و انگلیسی) و مقاله یی مربوط به سیستان به قلم میلر در 1906 نام برد.

... و اما خاور شناسان شوروی پیشین.

کار خاورشناسان شوروی پیشین تا اندازه یی از نارسایی خاورشناسی باختر برکنار بوده است و برخلاف همتایان غربی خود، با اعتنایی که به ریشه های اقتصادی تحولات تاریخی داشتند و نیز با کاوش در زمینه باوری و اندیشه ورزی در تاریخ و به ویژه با توجه به وضع زندگی توده های مردم و باورها و اندیشه هایی که به دلیل مخالفت با قدرت های زمانه، تاریخدانان یا در باره آن ها سکوت کرده اند و یا گزارش های ناروا و یکسویه به دست داده اند، بسیاری از نکات مربوط به تاریخ سیاسی منطقه را روشن کرده اند.

رساله پیگولوسکایا در باره شهر های ایران، بحث دیاکونف در باره گوماتا، و تاریخ ماد و تحقیق پتروشفسکی در باره نهضت سر به داران خراسان و " اسلام در ایران " (ترجمه دکتر کریم کشاورز) و برخی آثار ایوانف و بوشیف در باره ایران و گانکفسکی، رمودین و ریسنر در باره افغانستان از نمونه هایی از روش خاص ایرانشناسان شوروی پیشین بوده است. ولی چون اساس و مرجع پژوهش های نظری خاورشناسان شوروی پیشین جهانبینی مارکسیسم - لنینیسم بود، لذا نارسایی یی که از دیدگاه پژوهش در مورد کار خاورشناسان

باختري ياد شد، بر کار خاورشناسان شوروي پيشين نيز وارد است و بيشتر پژوهش ها چنانی که روشن است به دبستان جزمي ديرين خاورشناسي شوروي پيشين بستگی داشت. بدین معنا که پژوهندگان مي کوشيدند تا نظام اجتماعي - اقتصادي هر دوره از تاريخ خاور زمین را با یکی از دوره هاي پنجگانهء تاريخ يعنی جامعهء اشتراکي آغازين، بردگی، فيوداليت، سرمایه داري و سوسيالیسم منطبق کنند. روشن است که از مدت ها پيش در مورد نحوهء تطبيق مارکسیسم بر شیوهء تحليل تاريخي زندگی ملت ها جاي بحث فراواني بوده است.

فرهنگستان علوم شوروي نقش برجسته يي در مطالعهء غني ترين ميراث مشرق زمین بر عهده داشت. اکادميسين بارتولد مي نويسد «در سدهء نزدهم مطالعه در بارهء خاور در روسيه موفقيت هاي برجسته تري از اروپاي باختري به دست آورد».

آثار علمي خاورشناسان برجسته و نامدار که بيشتر عضويت فرهنگستان علوم شوروي پيشين را دارا بودند، مانند الکسييف، بارتولد، برتلس، اوربلي، ژرمونسکي، اکادميسين ايگناتي کراچکوفسکي، ژوکفسکي و ديگران قوانين مهم بسط و توسعهء فرهنگ کشور هاي آسيايي را روشن ساخته اند.

نخستين گام در خاورشناسي اکادميک، گرد آوري يادگار هاي فرهنگ کتي، و سپس تجزيه و تحليل همه جانبه و ژرف اين آثار همچون منشاء درجه يك تاريخ ملل خاور و مهمتري سنت هاي آن بود. انتشار دستاورد هاي اين پژوهش ها و مجموعهء مقالات تهيه شده راه ديگري براي اشاعهء خاور شناسي در جهان است. تهيهء فهرست هاي توصيفي از مجموعه هاي نسخ خطي و انتشار هزاران کاتالوگ آماده شده و تشریح و تفسير علمي گنجينه هاي کتب خطي، اين امکان را ايجاد نمود که جالبترين ذخاير در دسترس عموم قرار گيرند.

مجموعهء «يادگار هاي ادبي ملل شرق» که توجه بسياري را به متن هاي برجستهء ادبيات پارسي و آثار تاريخي جلب نموده است، خود یکی از منابع مهم و اساسي دستيابي به خاور شناسي بوده است.

کتاب بيبليوگرافي ايران کوشش گرانبدر بانوي دانشمند آ. ک. سورچفسکايا (زیر نظر بانو ن. آ. کوزنتسوا) ايران شناس نامبردار - اثري جامع شامل اسامي کلیه دانشمندان و پژوهشگران و نويسندگان روسيه شوروي پيشين که طی نزديک

نیم سده در باره ایران تالیف شده، جمع آوری و فهرست آنها منتشر شده است.

آثار علمی بارتولد مانند " مقام استان های پیرامون دریای خزر در تاریخ جهان اسلام"، 1925، " ایران"، 1926، " تاریخ زندگی اجتماعی ترکستان"، 1927، " ترکستان نامه" (ترجمه دکتر کریم کشاورز)، " جغرافیای تاریخی ایران" (ترجمه همایون صنعتی زاده)، پژوهش های ولادیمیرتسف در باره تاریخ سازمان اجتماعی مغولان در سده 12 و 13 (1934)، تحقیقات گوردلفسکی در باره تاریخ سلجوقیان آسیای صغیر و ده ها اثر دیگر از ارزش فراوانی برخوردار است.

آنچه مربوط به افغانستان می گردد، مطالعات افغانستان در روسیه گذشته و پربار تاریخی دارد.

اطلاعات ارزشمندی که خانیکف در باره هرات در سفرنامه خود نگاشته است، و نیز بازتاب غیر مستقیم مسایل به افغانستان در آثار بارتولد، از اهمیت فراوانی برخوردار است. کتاب یاوورسکی که در بالا از آن نام بردیم، کتاب " افغانستان" سنیریف، کتاب های ریسنر (بنیادگذار دبستان افغانستیکا) و برخی دیگر از دانشمندان روس و شوروی از ارزش تاریخی بسیاری برخوردار است.

در این جا بایسته است از اثر وزین وارتان گریگوریان زیر نام «پیدایش افغانستان معاصر» که یکی از مهمترین آثار رفرنس در باره کشور ما است، نام برد.

در سال های بعدی، آثار روانشاد پروفیسور ماسون و روانشاد پروفیسور رمودین (از جمله کتاب بزرگ «تاریخ افغانستان» در دو جلد)، آثار روانشاد بابا جان غفورف رییس پیشین انستیتوت خاورشناسی شوروی پیشین (از جمله کتاب معروف " تاریخ باستان و قدیم تاجیکان" که به دري ترجمه و در ایران به چاپ رسیده است)، آثار روانشاد پروفیسور گانکوفسکی (از جمله " امپراتوری درانی" که در کابل سال ها پیش به زبان پشتو ترجمه شده بود)، آثار روانشاد پروفیسور موسی پارسیدس در باره کشور های خاور زمین (از جمله " تجاوز بی آرمانه (تجاوز شوروی بر ایران و بخارا) که بنده افتخار برگردان آن را به زبان پارسی دری داشته ام)، آثار پروفیسور میخائیل ولودارسکی (به ویژه کتاب گرانسنگ " شوروی ها و همسایه های جنوبی شان ایران و افغانستان که به قلم بنده ترجمه و در پاکستان به چاپ رسیده است)، آثار

روانشاد پروفیسور داویدف) از جمله کتاب جالب «افغانستان مسایل جنگ و صلح» که در سیمای مجموعه مقالات از سوی انستیتوی خاور شناسی اکادمی علوم روسیه چاپ و به قلم نگارنده به دری ترجمه و از سوی انتشارات اندیشه در تهران به چاپ رسیده است؛ کتاب ارزشمند «روسیه و خاور» (که به شکل مجموعه مقالات از سوی دانشکده کشور های خاور دانشگاه دولتی سان پتر بورگ به چاپ رسیده و) به قلم بنده به پارسی دری برگردان و چاپ گردیده است و ده ها دانشمند، همه و همه از ارزش فراوانی برخوردار اند.

بایسته است همچنان از خدمات ارزشمند بانو ارانوا و دکتر ویکتور کارگون مؤلف کتاب های «روشنفکران در زندگی سیاسی افغانستان» و «افغانستان در نیمه نخست سده بیستم» که از سوی استاد دکتر جلال الدین صدیقی به دری برگردان و از سوی دانشگاه کابل به چاپ رسیده است) و «افغانستان در سده بیستم» و شمار دیگر از پژوهشگران روسی و کشور های همسود چون بابا خواجه یف، محکمف و دیگران یادآوری نمایم.

در عرصه مسایل ادبی نیز خاور شناسان روس و شوروی پیشین و روسیه کنونی خدمات شایسته یی انجام داده اند که بایسته هر گونه بزرگداری است. برای مثال تاریخ ادبیات ایران اثر برتلس (ترجمه کریم کشاورز) را می توان از جمله آثار جاودان نام برد. چاپ شهنامه فردوسی در مسکو و چاپ ده ها اثر تحقیقی در باره بزرگان ادب خاور زمین از جمله رودکی، سعدی، مولانا، نظامی گنجوی و در این اواخر بیدل در شمار کار های ارزنده ادبیات شناسان شوروی و روسیه است. در اینجا باید از کار بس بزرگ و شایسته یی که انستیتوت خاور شناسی شوروی پیشین و روسیه انجام داده است، یاد کرد. از جمله یکی از کتاب های خوب که در سیمای مجموعه مقالات به چاپ رسیده است، کتاب «خاور و باختر» است که در باره ادبیات معاصر ایران و افغانستان نگاشته شده است. افتخار ترجمه این اثر خوب را نیز بنده دارم.

در عرصه نظامی آثار جنرال گرومف) ارتش سرخ در افغانستان که ترجمه دری آن از سوی دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی وزارت امور خارجه ایران چاپ گردیده است)، جنرال لیاخفسکی (توفان در افغانستان)، جنرال مایورف) در پش پرده های جنگ افغانستان)، جنرال پیکف) جنگ در افغانستان)، جنرال وارینیکف) (نبرد در افغانستان)، جنرال قارییف) افغانستان پس از بازگشت سپاهیان شوروی)، میخائیل پلستون) افغانستان در منگنه ژئوپولیتیک) و دیگران

بایستهء هرگونه ستایش اند و در روشن ساختن گوشه های تاریک تاریخ افغانستان نقش ارزنده یی دارند. همهء این آثار از سوی این کمترین به زبان پارسی دری ترجمه و به چاپ رسیده است.

به هر رو، شرح کار عظیم و در خور ستایش خاور شناسان شوروی و روسی در این مقالهء کوچک نی گنجد و باید در بارهء آن کتاب های قطوری نگاشت.

پس از باز شدن در های بستهء بایگانی های شوروی پیشین به روی پژوهشگران، امکانات بس بزرگی در اختیار ما قرار گرفته است. ما در انتظار کشف قاره های کشف نشدهء فراوانی در سیاره تاریخ هستیم. در این عرصه نیز نقش خاورشناسان و تاریخدانان روسیه و دولت های عضو جامعهء کشور های مستقل همسود بس بزرگ و ارزنده خواهد بود.

در گفتگوهایی که با نمایندگان شعبهء تاریخ و آرشیف وزارت های خارجهء روسیه و ایران داشته ایم، توافق مقدماتی صورت گرفته است که جانب روسیه آثار مربوط به افغانستان و ایران را به دسترس ما قرار دهد، جانب افغانی به ترجمهء آن پردازد و جانب ایرانی هزینه و چاپ آن را به گردن گیرد.

ما امیدوار هستیم، پس از انجام پروژمندانة برنامه های برشمرده و همچنان بررسی پیگیر و تجزیه و تحلیل اسناد جدید، مطالعات منظمی را به یاری روش های نوین پژوهشی به راه بیندازیم و سخن از تولد دبستان تازه یی در گسترهء خاورشناسی به نام «نیو افغانستیکا» بر زبان بیاوریم.

به امید تحقق چنین آرمان!

رویکرد ها

1. مجموعهء مقالات، زیر نظر س. م. ایوانف، ی. و. کریشیشف و ب. ن. میلینیچکو، " روسیه و خاور"، سان پتربورگ.
2. الهامهء مفتاح و دکتر وهاب ولی، " نگاهی به ایرانشناسی و ایرانشناسان کشور های مستقل مشترك المنافع و قفقاز، تهران، 1372 .

